

стійно функціонуюча система збору й обробки інформації про ці ризики, ядром якої має стати сукупність показників їх оцінки. Для оцінки ризику інноваційної діяльності слід використовувати інтегральний показник або систему показників, які дають характеризувати рівень ризику в доступних і зрозумілих користувачеві термінах, а також порівнювати різні види й етапи інноваційної діяльності за ступенем ризикованості. Процедура оцінки ризику необхідна на всіх рівнях ієрархії інноваційного процесу в регіоні, при цьому доцільно поєднання якісних і кількісних оцінок ризику інноваційної діяльності. Важливим аспектом проблеми оцінки ризику є те, що час як невід'ємна характеристика всіх економічних та інноваційних процесів, є одним з вирішальних факторів ризику. Крім того, фактори інституційного середовища конкретного регіону впливають як на використання технологій, так і на пов'язані з ними ризики інноваційної діяльності. Отже, у процесі формування системи управління регіональними ризиками інноваційної діяльності, з одного боку, повинні враховуватися можливість і ступінь узгодження параметрів і напрямів інвестиційної політики державного й регіонального рівня, з іншого – максимально повно відображатися специфічні умови й чинники формування відтворювального середовища інноваційної діяльності конкретного регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент : [навчальний посібник] / В.О. Василенко, В.Г. Шматько; за редакцією В.О. Василенко. – Київ : ЦУЛ, Феніс, 2003. – 440 с.
2. Гриньов В.Ф. Инновационный менеджмент : [учебное пособие] / В.Ф. Гриньов. – 2-ое изд. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.
3. Ілленкова С.Д. Інноваційний менеджмент / С.Д. Ілленкова. – М. : Юніті, 1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biglibrary.ru/category38/book67/part13/10>. http://www.info-orks.com.ua/referats/ekonomika_pidprijemstva/360.html.
4. Ілляшенко С.М. Управління екологічними ризиками інновацій: монографія / С.М. Ілляшенко, В.В. Божкова. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 214 с.
5. Лапченко Д.А. Оценка и управление экономическим риском: теория и практика / Д.А. Лапченко. – М. : Амалфея, 2007 – 148 с.
6. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль: [текст] / Ф.Х. Найт. – М. : Дело. – 2003. – 360 с.
7. Демкін І.В. Управління інноваційними ризиками на основі імітаційного управління. Основні підходи до оцінки інноваційного ризику / І.В. Демкін // Проблеми аналізу ризику. – 2005. – № 3. – 249 с.
8. Жежуха В.Й. Ризики інноваційної діяльності / В.Й. Жежуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 177–182.
9. Малашихина Н.Н. Риск-менеджмент [учебное пособие] / Н.Н. Малашихина, О.С. Белокрылова. – Ростов н/Дону : Феникс, 2004. – 320 с.
10. Кахович Ю.О. Інновація й інноваційна діяльність: сутність і визначення / Ю.О. Кахович // Інвестиції практика та досвід. – 2007. – № 3. – С. 33–34.

УДК 338.22

Белікова Н.В.

*кандидат економічних наук,
учений секретар*

*Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку
Національної академії наук України*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

У статті обґрунтовано теоретико-методологічні засади структуризації реформ, спрямованих на зміну моделі економіки країни та її регіонів. Подано перелік компонентів моделі економіки України, що підлягають реформуванню. Визначено перелік і черговість реформаторських заходів.

Ключові слова: модель економіки, економічні реформи, структуризація, економіка України.

Белікова Н.В. НАПРАВЛЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДОЛОГИИ СТРУКТУРИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ

В статье обоснованы теоретико-методологические основы структуризации реформ, направленных на изменение модели экономики страны и ее регионов. Определен состав компонент модели экономики Украины, которые подлежат реформированию. Определены перечень и очередность реформаторских преобразований.

Ключевые слова: модель экономики, экономические реформы, структуризация, экономика Украины.

Belikova N.V. DIRECTIONS OF IMPROVED METHODOLOGY STRUCTURATION ECONOMIC REFORM

The theoretical and methodological foundations of structuring reforms aimed at changing the model of the economy of the country and its regions are grounded in the article. The composition of the component model of the economy of Ukraine, which are subject to reform are determined. and prioritized reform transformations. Defined list and sequence of reform changes.

Keywords: model of the economy, economic reforms, the structuring of the economy of Ukraine.

Постановка проблеми. Однією з ключових компонентів стратегії економічних реформ є структуризація реформаторських заходів, спрямованих на стимулювання соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Відсутність єдиного підходу щодо проектування необхідних перетворень породжує типові помилки трансформаційного періоду, які значно знижують ефективність реформ і довіру суспільства до них. Дослідження

вітчизняних та зарубіжних авторів: О. Абашиної [1], О. Белокрылової [2], І. Жилиєва [3], Г. Клейнера [4], В. Полтеровича [5], Дж. Стігліца [6], А. Шохова [7] – висвітлюють соціально-економічні, інституціональні й політичні аспекти стратегії реформування та її траєкторії. Проте підґрунтя структуризації реформ, спрямованих на трансформацію моделі економіки країни та її регіонів, потребує подальшого розвитку.

Метою цієї статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад структуризації реформаторських заходів, спрямованих на зміну моделі економіки країни та її регіонів.

Виклад основного матеріалу. Структуризація реформаторських заходів, спрямованих на трансформацію моделі економіки, передбачає діагностику компонент цієї моделі. Так, наприклад, у таблиці 1 подана оцінка компонент сучасної моделі економіки України на основі авторських досліджень. Перелік компонент розроблено за узагальненням робіт [1–10].

Отже, мають проблеми та підлягають реформуванню такі компоненти моделі економіки України: концентрація виробництва; механізм державного регулювання; орієнтація зовнішньоекономічної діяльності; розвиток виробництва й технологій; людський капітал; інфраструктура; адміністративно-територіальний устрій.

Логіка визначення послідовності реформаторських заходів, яка спирається на діагностовано проблеми компонент моделі економіки країни та її регіонів, подана на рис. 1.

Отже, виходячи з рис. 1 і табл. 1, можна скласти перелік необхідних реформ, що мають бути спрямованими на трансформацію моделі економіки України.

1. Реформа структури виробничого сектора з метою перерозподілу капіталу насамперед на користь високотехнологічних видів економічної діяльності.

2. Реформа системи державного регулювання. Як виявив аналіз, економіка України характеризується високим рівнем втручання держави в соціально-економічний розвиток, а загальна ефективність державного регулювання є низькою. Тому необхідною є реформа, спрямована на дерегулювання економіки, за такими напрямками, як полегшення умов ведення бізнесу, спрощення дозвільної системи, оптимізація системи ліцензування економічної діяльності, реформування податкової системи й адміністративного апарату.

3. Реформа зовнішньоекономічної діяльності має бути спрямована на оптимізацію зовнішньоекономічних зв'язків, досягнення балансу між експортом та імпортом продукції

за рівнем технологічності та наукоємності, у тому числі за рахунок вступу країни до регіональних інтеграційних об'єднань.

4. Реформа виробничо-технологічної сфери з метою створення умов для залучення інвестицій у наукоємні галузі.

5. Реформа адміністративно-територіального устрою з метою скорочення кількості його ієрархічних рівнів, створення точок економічного зростання на периферійних і напівпериферійних територіях.

6. Створення умов для підвищення якості життя населення України.

7. Реформа інфраструктурного комплексу, спрямована на підвищення забезпеченості населення об'єктами соціальної інфраструктури.

Наведені 7 напрямків є досить глобальними й передбачають значні структурні перетворення, тому актуальною є проблема визначення послідовності проведення цих реформ. Для вирішення цієї проблеми доцільно поглиблено проаналізувати сутність цих реформ й визначити їх тип згідно з класифікацією. Такий аналіз базується на розробках В. Полтеровича щодо впливу вибору послідовності реформ на ефективність економіки країни [5], С. Годой і Дж. Стігліц [9] та ін. Вивчення зазначених робіт дає змогу дійти висновку, що існують дві принципові стратегії проведення реформ у часі: послідовно та паралельно. При цьому результати реформ в обох випадках практично не можливо повністю оцінити заздалегідь.

Порівнюючи ефективність двох стратегій здійснення реформ, В. Полтерович базується на таких припущеннях [5, с. 155]:

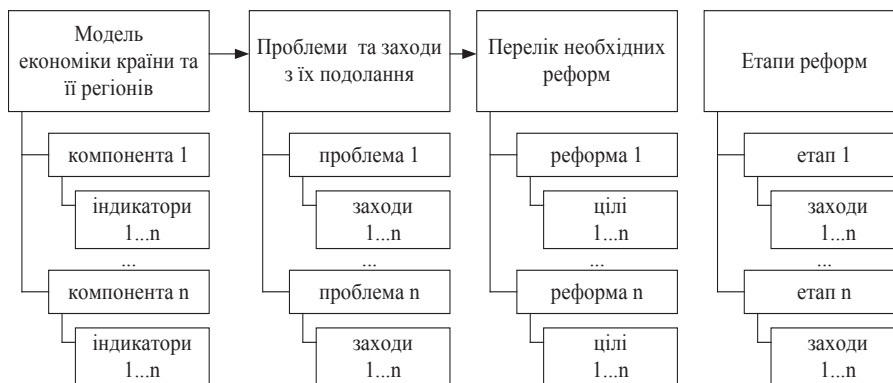

Рис. 1. Логічна схема визначення етапів реформування моделі економіки країни та її регіонів

Таблиця 1

Узагальнена оцінка компонент сучасної моделі економіки України

Компонента	Рівень розвитку (загальна оцінка)	Проблеми
Власність	оптимальна структура	-
Концентрація виробництва	висока	найвища концентрація у традиційних промислових галузях
Механізм державного регулювання	високий	економіка з низьким ступенем свободи, існують великі перешкоди для бізнесу
Орієнтація зовнішньоекономічної діяльності	неоптимальна	від'ємне торгове сальдо; неоптимальна структура експорту та імпорту продукції
Розвиток виробництва та технологій	низький	необхідність інвестицій у: - розвиток високотехнологічних галузей; - оновлення виробничої бази промислових підприємств
Людський капітал	середній	підвищення якості життя населення; стимулювання розвитку людського потенціалу
Інфраструктура	низький	модернізація об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури
Адміністративно-територіальний устрій	незбалансований	необхідність створення точок економічного зростання у регіонах напівпериферії

- кількість необхідних реформ дорівнює двом (для простоти аналізу);

- наявність позитивної компліментарності двох умовних реформ, тобто якщо одна реформа буде проведена без іншої, то загальний корисний результат зменшується.

Тоді, у разі «індивідуальної невизначеності», реформи, що проводяться паралельно (сумісно), мають більший кінцевий результат, ніж сума результатів від реформ, проведених послідовно [5].

Цей висновок можна вважати справедливим для ситуації наявності двох реформ і ситуації «індивідуальної невизначеності», у якій кожний з учасників процесу реформування та зацікавлених сторін «... може виграти або програти незалежно від інших» [5, с. 158].

У ситуації «загальної невизначеності», яка більше відповідає умовам реформування моделі економіки країни, більш оптимальною є стратегія здійснення послідовних реформ унаслідок таких переваг:

1) сумнівна користь синергетичного ефекту від реалізації всіх напрямів реформ одночасно;

2) можливість отримання більш точної оцінки результатів від реалізації конкретних напрямів реформ на певних етапах;

3) здатність оперативного корегування певних реформаторських заходів за умови отримання негативних результатів попереднього моніторингу.

Отже, процес реформування моделі економіки загалом або будь-яких її компонент характеризується високим ступенем невизначеності кінцевих результатів і великим загальним ризиком. Крім того, кількість необхідних реформ, як видно з таблиці 1, становить більше ніж дві, а запропоновані перетворення є значущими для економіки країни й вимагають значних суспільних витрат. Тому доцільно обирати стратегію їх послідовної реалізації.

Реалізація такої стратегії вимагає розробки підходу до визначення оптимальної послідовності реформ. Слід зазначити, що це питання є найбільш дискусійним у транзитології. Аналіз літературних джерел з цієї проблематики надав можливість виділити декілька цікавих підходів, узагальнених у таблиці 2

З розглянутих підходів найбільш обґрунтованими здаються перші два, оскільки тільки вони надають чіткі рекомендації щодо визначення послідовності проведення реформ. Розглянемо їх більш докладно.

Підхід В. Полтеровича [5] базується на визначенні двох незалежних випадкових величин інтегрального виграшу від реалізації реформ. Кількість реформ дорівнює 2. У розрахунках враховуються витрати, що зазнає суспільство за умови відмови від реалізації обох реформ.

Автор виділяє такі часткові випадки цієї ситуації:

1. Реформи відрізняються тільки результатом. Тоді першою має реалізовуватися більш результативна реформа.

2. Реформи відрізняються тільки вірогідністю успіху. Тоді, за інших рівних умов, першою реалізується реформа з більшою вірогідністю та менш витратна.

Такий підхід має ряд переваг, проте автор не надає рекомендацій щодо визначення послідовності проведення реформ у разі, коли їх кількість більше ніж 2. Також велику складність становить визначення на практиці величини інтегрального результату від реалізації кожної реформи та вірогідність досягнення цього результату.

Підхід С. Нсулі та ін. [10] передбачає визначення послідовності реформ, під якою розуміється порядок, у якому здійснюються як окремі заходи макроекономічної політики, так і конкретні реформи. Реформи передбачають трансформаційні заходи у між- та внутрішньосекторальному розрізі. Автори наводять таку схему підходів до вибору рекомендацій щодо послідовності реформ (Таблиця 3). Отже, на основі аналізу 20 робіт, присвячених проблемам обґрунтування послідовності економічних реформ, проведено ранжування основних системних економічних реформ. Недоліком цього підходу є відсутність чіткої диференціації двох стратегій проведення реформ – паралельної та послідовної.

Так у багатьох випадках таблиці 3 реалізація реформ базується на комбінації цих стратегій, що недостатньо обґрунтовано теоретично.

Таблиця 2

Підходи до визначення послідовності реформ

Автор	Сутність підходу	Переваги	Недоліки
В. Полтерович [5]	Визначення оптимальної послідовності реформ на основі інтегрального виграшу від реалізації двох реформ	- врахування вірогідності отримання корисних результатів від реформ; - визначення витрат відмови від реформ	- аналіз обмеженої кількості реформ; - занадто формалізований інструментарій; - складність визначення результатів реформ та вірогідності їх здійснення
С. Нсулі, М. Речед, Н. Функе [10]	Орієнтація на функцію міжчасового суспільного добробуту країни за умови фінансових й структурних обмежень	- врахування специфічних гуманістичних факторів – швидкості адаптації суспільства до реформ та його довіри; - розмежування умов країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою	- певна суб'єктивність схеми підходів до вибору послідовності реформ; - аналіз тільки системних реформ
Дж. Стиглиц [6]	Розробка концептуального підходу до проведення реформ і подальшого розвитку економіки на базі «Межі всеохоплюючого розвитку»	- орієнтація на синтез капіталу та менеджменту	- відсутність чітко обґрунтованих рекомендацій щодо визначення послідовності реформ; - орієнтація на приватизацію як перший етап будь-якої стратегії реформування
І. Жилаєв [3]	Визначення завершального періоду соціально-економічних трансформацій на основі системи індикаторів їх результативності	- врахування як економічних, так і соціальних результатів проведених реформ	- відсутність чітких рекомендацій щодо визначення оптимальної структури реформ; - орієнтація на відновлення показників соціально-економічного розвитку дореформеного періоду

Таблиця 3

Підходи до вибору рекомендацій щодо послідовності реформ [10]

Автори	Інституційна реформа	Внутрішня цінова лібералізація	Фіскальна / монетарна стабілізація	Національна фінансова система	Приватизація	Торговельна реформа	Лібералізація потоків капіталу
Країни, що розвиваються							
Corden (1987)			1			1/2	2/3
Edwards (1984; 1990)			1	2		3	4
Fiel (1990)			1	1		2	3
Frenkel (1982)						1	2
Krueger (1981; 1984)			1	1		1/2	2/3
McKinnon (1982)			1	2		3	4
Lal (1987)			1	1		3	2
Schweickert (1993) Schweickert (1993)			1	2		1	3
Країни з перехідною економікою							
Buch (1992)				1		1	1/2
Bornbusch (1991)	1	4	2	5	3	4	3/4/5
Fisher, Gelb (1991)	1	2	1	4	1/3	2	5
Gelb, Grey (1991)	1	1	1	3	1/3	1	3
Hinds (1991)	1	2	1	3	1/4	2	
Lipton, Sachs (1990)	1	1/2	1		3	1/2	
McKinnon (1991)		3	1	2		3	4
Nuti (1991)	1	1	1		2	3	4
Roland (1991)	1	3	3	2/4	2	3/4	2/3/4
Rybczynski (1991)	1		3	1	2		
Siebert (1991)	1	3	2	3	3	3	

Отже, в усіх проаналізованих підходах до визначення оптимальної послідовності реформ приділено увагу витратам суспільства від здійснення перетворень. На основі цього можна висунути гіпотезу: послідовність реформ має бути визначена так, щоб суспільні витрати від їх реалізації були мінімальними. Доведемо або спростуємо цю гіпотезу. На рис. 2 представлено перелік напрямів реформування моделі економіки України та прогнозованих результатів від їх реалізації.

Дерегулювання створює умови для поживлення економічного розвитку країни та її регіонів, проте його заходи обмежені межами державної політики

Рис. 3. Взаємозв'язок між результатами реформування моделі економіки України

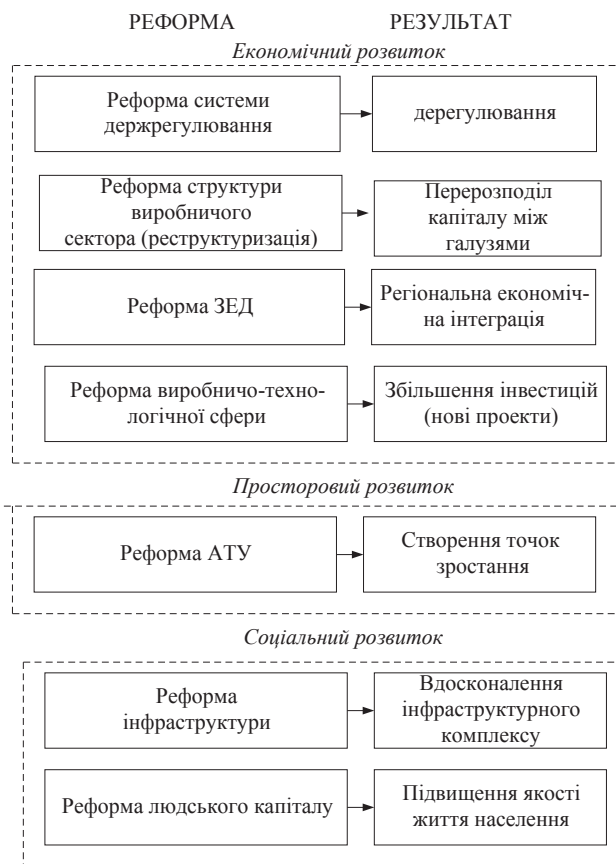

Рис. 2. Напрями реформ та їх результати у межах реформування моделі економіки України

Таблиця 4

Етапи реформування моделі економіки України

Етап	Реформа		Заходи	Очікуваний результат
	номер	назва		
1	1.1	Системи державного регулювання		Дерегулювання
	1.2	Зовнішньоекономічної діяльності		Регіональна інтеграція
2	2.1	Структури виробничого сектора		Перерозподіл капіталу між галузями
	2.2	Виробничо-технологічної сфери		Збільшення інвестицій (нові проекти)
3	3.1	Адміністративно-територіального устрою		Створення точок економічного зростання у напівпериферійних та периферійних територіях
4	4.1	Інфраструктурного комплексу		Зростання забезпеченості населення об'єктами соціальної інфраструктури
	4.2	Стимулювання розвитку людського потенціалу	Створення нових робочих місць	Підвищення якості населення

регіональної економічної інтеграції. На практиці це виражається у прив'язці до тарифних і нетарифних бар'єрів СОТ, ЄС та ін. економічних об'єднань, у які країна вступила або намагається вступити.

Позитивний результат від реформ у цих двох сферах створить умови для перерозподілу капіталу на користь високотехнологічних виробництв і стимулює впровадження інвестиційних проектів у регіонах країни.

На рис. 3 подана схема зв'язку результатів від запропонованих заходів реформування моделі економіки України.

Тоді кінцевим результатом запропонованих заходів реформування можна вважати підвищення якості життя населення країни.

Цей рисунок свідчить, що результати одних реформ можуть стати потенціалом для реалізації інших або виступати їх стартовими умовами. Тоді найбільш оптимальною послідовністю реформ буде та, у якій враховується правило постійного нарощення потенціалу реформування від етапу до етапу.

На основі проведеного дослідження можна визначити таку послідовність проведення реформ моделі економіки України (таблиця 4).

Отже, аналіз дав змогу визначити такі напрями вдосконалення методології структуризації економічних реформ: визначення такої послідовності, що надає можливість мінімізувати витрати суспільства від реформ та за якої результати реформ попереднього етапу можуть бути стартовими умовами для реформ наступного етапу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абашина О.В. Соціокультурні засади формування економічних систем нового типу / О.В. Абашина // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/nrkntu_e/2010_17/stat_17/07.pdf.
2. Белокрылова О.С. Проблемы развития: этапы большого пути / О.С. Белокрылова// TERRA ECONOMICUS. – 2008. – Т. 6. – № 3. – С. 169–172.
3. Жилияев І.Б. Визначення часу завершення соціально-економічних реформ в Україні / І.Б. Жилияев // Механізм регулювання економіки. – 2008. № 2. – С. 214–226.
4. Клейнер Г.Б. Стратегическое планирование: основы системного подхода / Г.Б. Клейнер. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : hse.ru/data/002/854/1235/Kleiner.doc.
5. Полтерович В.М. Элементы теории реформ / В.М. Полтерович. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 447 с.
6. Стиглиц Дж. Куда ведут реформы? / Дж. Стиглиц // Вопросы экономики. – 1999. № 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-658.html>.
7. Шохов А. Экономические модели европейской цивилизации и новая экономика / А. Шохов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shokhov.com/2010/08/03/economic-models-europe-civilization/>.
8. Lin J.Y. The Quest for Prosperity: How Developing Economies Can Take Off. Princeton and Oxford: Princeton University Press. – 2012.
9. Godoy S., Stiglitz J. E. Growth, Initial Conditions, Law and Speed Privatization in Transition Countries: 11 Years Later. – 2004.
10. Нсули С. Скорость макроэкономической адаптации и последовательность экономических реформ: проблемы и рекомендации для полисемейкеров / С. Нсули, М. Речед, Н. Функе // Эковест. – 2002. – № 2. – С. 366–399.